

Eugeniusz Sitek

Politechnika Częstochowska

RYZIKO POLITYCZNE I JEGO WPŁYW NA PODEJMOWANIE BEZPOŚREDNICH INWESTYCJI ZAGRANICZNYCH

Streszczenie: Publikacja przedstawia czynniki ryzyka politycznego oddziałujące na decyzje podejmowania bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ), poglądy na istotę i ocenę ryzyka politycznego oraz jego znaczenie wśród innych rodzajów ryzyka makroekonomicznego w odniesieniu do BIZ. Wskazano również na metody oceny tego ryzyka przez międzynarodowe agencje ratingowe.

Słowa kluczowe: ryzyko polityczne, bezpośrednie inwestycje zagraniczne, agencje ratingowe, Bank Światowy, OECD.

1. Wstęp

Działalność gospodarcza łączy się z podejmowaniem ryzyka. W międzynarodowej działalności gospodarczej, kiedy transakcje są przeprowadzane poprzez granice różnych krajów, występuje dodatkowe ryzyko, które jest nieobecne w transakcjach krajowych. Można wyodrębnić trzy zasadnicze poziomy występowania tego ryzyka: poziom mikro (poziom przedsiębiorstwa), poziom makro (poziom kraju) oraz poziom globalny. Najbardziej istotnym rodzajem ryzyka w międzynarodowej działalności gospodarczej jest ryzyko kraju. Ryzyko kraju jest typem ryzyka systematycznego, które wykracza poza zakres jednego przedsiębiorstwa i odnosi się do przedsiębiorstw działających w ramach jurysdykcji danego państwa. Krajowe granice wytyczają zasady, według których egzystuje działalność polityczna i gospodarcza. Państwo posiada suwerenność, ustala normy prawne i prowadzi politykę gospodarczą. Ryzyko kraju wynika z nieoczekiwanej zmiany w przepisach prawnych i zasadach prowadzonej przez państwo polityki gospodarczej. Zmiany te mogą stwarzać również szanse dla przedsiębiorstw realizujących projekty inwestycyjne w obrębie jurysdykcji danego państwa.

Aby zrealizować własne cele gospodarcze, wiele krajów stosuje instrumenty zachęcające inwestorów zagranicznych do inwestowania. W związku z tym uważa się,

że znaczenie ryzyka politycznego BIZ zostało ograniczone. Niestabilność polityczna w znacznej części świata jest jednak wysoka. Świadczą o tym chociażby ostatnie wydarzenia w krajach arabskich. Nawet w krajach ustabilizowanych politycznie istnieje duża zależność decyzji inwestycyjnych od polityki rządowej. Ryzyko polityczne pozostaje nadal najważniejszym składnikiem ryzyka kraju dla BIZ. Celem opracowania jest więc przedstawienie koncepcji ryzyka politycznego, jego źródeł oraz metod jego ograniczania.

2. Koncepcje ryzyka politycznego

Ryzyko polityczne jest najważniejszym składnikiem ryzyka kraju. A. Buckley¹ określa ryzyko polityczne jako wystawienie wartości inwestycji na oddziaływanie rządu kraju przyjmującego. Polityczne ryzyko może być określone jako ujemny wpływ nieoczekiwanych zmian w środowisku politycznym na wyniki i cele strategiczne zagranicznej inwestycji. W procesach gospodarczych rząd oddziałuje na interesy inwestorów poprzez stosowanie różnych rodzajów polityk gospodarczych. Polityka gospodarcza tworzy polityczny kontekst, w którym funkcjonuje przedsiębiorstwo. Kluczową kwestią pozostaje więc przewidywalność tego zagranicznego środowiska politycznego, gdyż polityka gospodarcza ma konsekwencje dla zysków i kosztów przedsięwzięcia inwestycyjnego.

W następstwie zwiększania się znaczenia ryzyka politycznego w literaturze z dziedziny ekonomii pojawiają się próby wyjaśnienia koncepcji ryzyka politycznego, jego kwantyfikacji oraz oceny zagranicznego klimatu inwestycyjnego. Jednym z pierwszych opracowań zajmujących się oceną ryzyka politycznego były prace J.R. Rummela oraz D.A. Heenana². Kolejne próby naukowego definiowania i oceny ryzyka politycznego to opracowanie przez F.T. Hanera systemu BERI (Business Environment Risk Information Index) oraz systemu oceny PRS (Political Risk Services) opracowanego przez W.D. Coplina i M.K. O'Leary'ego³. Wyróżniającą cechą współczesnego podejścia do koncepcji ryzyka politycznego w literaturze przedmiotu jest wykorzystywanie zmiennych politycznych w celu wartościowego (ilościowego) ujmowania ryzyka politycznego oraz powiązanie go z procesami decyzyjnymi w przedsiębiorstwach. Rozwinięte zostały nowe metody oceny ryzyka politycznego, zastosowane przez międzynarodowe agencje ratingowe: Standard & Poor's Ratings Group, Moody's Inwestor Service, Euromoney Magazine, International Country Risk Guide, Fitch i inne. Wzrastające znaczenie ryzyka politycznego dla

¹ A. Buckley, *International Capital Budgeting*, Prentice Hall, Hemel Hempstead 1996, s. 321.

² J.R. Rummel, D.A. Heenan, *How multinationals analyze political risk*, „Harvard Business Review”, January-February 1978, s. 67-76.

³ W.D. Coplin, M.K. O'Leary, *Political Risk Services: The Handbook of Country and Political Risk Analysis*, International Business Communications – Political Risk Services, East Syracuse, New York 1994.

BIZ powoduje, że jego dokładne określenie jest jednym z zasadniczych czynników podejmowania inwestycji zagranicznych. Pojęcie ryzyka politycznego różni się jednak w zależności od obszaru zainteresowania i potrzeb podmiotu, który formułuje definicję, czy jest to przedsiębiorstwo, bank, firma ubezpieczeniowa czy MFW. Dlatego w literaturze przedmiotu występują różne sposoby określenia ryzyka politycznego, uzależnione od jego znaczenia dla danej jednostki. Może ono mieć szersze lub węższe ramy. Szeroka definicja ryzyka politycznego obejmuje wszelkie działania umotywowane sprawami politycznymi bez względu na ich pochodzenie. W tym przypadku źródeł ryzyka politycznego można upatrywać nie tylko w niestabilności rządów i państw, ale również w niestabilności społecznej. Zarówno nieprzewidywalne, jak też przewidywalne zdarzenia polityczne uznaje się w tym podejściu za istotne dla definiowania ryzyka politycznego. Nawet czynniki ekonomiczne, jeśli związane są z polityką monetarną lub fiskalną państwa, zawierają się w tej rozszerzonej definicji ryzyka politycznego. Przykładem takiego rozszerzonego traktowania ryzyka politycznego jest jego definiowanie jako zmiany czynników politycznych wywołane działalnością państwa, grup społecznych i politycznych, powodujące zmiany cen czynników produkcji dóbr i usług.

Ograniczona definicja ryzyka politycznego w przeciwieństwie do definicji rozszerzonej obejmuje jedynie niestabilność wyłącznie polityczną, czyli ryzyko, które pochodzi wyłącznie od działań państwa. Uwzględnia ona jedynie nieprzewidywalne wydarzenia *stricte* polityczne. Zarówno ograniczona, jak i rozszerzona definicja ryzyka politycznego mają charakter opisowy.

Ryzyko polityczne jako zjawisko finansowe można określić jako nieprzewidywalne wymagania państwa lub społeczeństwa odnoszące się do majątku, zysków lub środków pieniężnych należnych akcjonariuszom z tytułu inwestycji międzynarodowej. Skutecznym, normatywnym kryterium określania ryzyka politycznego w literaturze przedmiotu jest też koncepcja „państwa podstawowego” („stróża nocnego”) definiowanego w ekonomii klasycznej jako państwo spełniające funkcje podstawowe, takie jak: wymiar sprawiedliwości, utrzymanie porządku publicznego, sprawy zagraniczne czy inne sprawy podstawowe. W świetle tego podejścia ryzyko polityczne BIZ powstaje jako działania państwa, które nie są częścią *stricte* „państwa podstawowego”, lecz wynikają z jego dodatkowej działalności. Bardzo rozpowszechnioną definicją ryzyka politycznego z powodu jej prostoty jest też definicja sformułowana przez D. Haendla, że „ryzyko polityczne dla inwestorów zagranicznych jest to prawdopodobieństwo wystąpienia pewnych wydarzeń politycznych, które mogą zmienić opłacalność zagranicznego przedsięwzięcia inwestycyjnego”⁴. W podsumowaniu można jednak stwierdzić, że pomimo wielu dotychczasowych prób definiowania pojęcie ryzyka politycznego nie posiada jeszcze jednoznacznej definicji, powszechnie akceptowanej.

⁴ D. Haendel, *Foreign Investments and the Management of Political Risk*, Westview Special Studies in International Economics and Business, 1979.

3. Źródła ryzyka politycznego

Źródła ryzyka politycznego są różnorakie. Literatura przedmiotu przedstawia wiele czynników powstawania ryzyka politycznego. Największym jednak jego źródłem jest działalność państwa. Motywem działalności jest wywieranie wpływu na otoczenie prawne i gospodarcze w celu uzyskania korzyści materialnych. Podejście to określane jest jako *rent-seeking*, czyli poszukiwanie renty w warunkach, kiedy rządy ograniczają rynkową działalność gospodarczą. *Rent-seeking* stanowi dodatkowy koszt dla społeczeństwa i gospodarki i przyczynia się do wyższego poziomu niepewności politycznej, co zakłóca przepływy BIZ.

Na podstawie występujących w literaturze przedmiotu wielu prób opisu i klasyfikacji czynników ryzyka politycznego wyodrębniono i zestawiono poniżej najważniejsze z nich⁵. Czynnikiemami tymi mogą być bariery wejścia BIZ w postaci ograniczeń w wysokości udziału zagranicznego inwestora w przedsiębiorstwie, w rodzaju przedsięwzięć podejmowanych przez inwestorów zagranicznych oraz ograniczenia ich praw własności.

Rządy krajów przyjmujących mogą też kontrolować BIZ poprzez wprowadzenie zakazu działalności w niektórych branżach, wymaganie uzyskania oficjalnej zgody na dokonanie BIZ, nałożenie wysokich podatków, limitowanie udziału własnego inwestora lub wprowadzenie lokalnych wymagań dla inwestycji zagranicznych. Utrudnieniem dla inwestorów zagranicznych są ograniczenia w transferach międzynarodowych, stosowane przez kraje przyjmujące inwestycje zagraniczne w zakresie transferu kapitału, zysków i dewiz. Istotnym czynnikiem ryzyka inwestycyjnego może być niestabilność polityczna w kraju inwestowania. W krajach tych mogą występować zamieszki, nieposłuszeństwo obywatelskie, wojny domowe, pucze i inne niedemokratyczne formy obalania rządów. Niestabilności politycznej może towarzyszyć niestabilność społeczna przejawiająca się w korupcji, wysokim poziomie przestępczości, niskim poziomie organizacji społeczeństwa i w braku instytucji demokratycznych. Zagrożenie BIZ może stanowić nadmierny interwencjonizm w postaci kontroli cen, regulowanie cen wydobywania surowców naturalnych, regulacje antymonopolowe i inne działania. W niektórych krajach może występować wrogie nastawienie wobec BIZ ze strony rządu, partii politycznych, programów działań, spowodowane nacjonalizmem, brakiem tolerancji czy agresją wobec cudzoziemców. Duże znaczenie w ocenie ryzyka politycznego stanowią również turbulentne stosunki kraju przyjmującego BIZ z Bankiem Światowym, MFW, organizacjami ONZ oraz nieprzestrzeganie zasad bilateralnych umów inwestycyjnych.

Czynniki polityczne wpływają na poziom i rozmiary BIZ. Niejednorodność czynników politycznych utrudnia jednak zdefiniowanie i kwantyfikację ryzyka poli-

⁵ A. Buckley, *Inwestycje zagraniczne. Składniki wartości i ocena*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002; E. Sitek, *Inwestycje bezpośrednie przedsiębiorstwa na rynku zagranicznym*, Wydział Zarządzania Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa 2000.

tycznego. Istnieją rozbieżności co do ich rzeczywistego wpływu na BIZ. Kluczowe parametry, które wpływają na wybór rodzaju i wielkości nakładów inwestycyjnych oraz na wysokość oczekiwanej premii za ryzyko inwestycyjne, dotyczą głównie perspektywy rozwoju czynników rynkowych, kosztowych i ryzyka. Ponieważ wiele krajów, ażeby zrealizować własne cele gospodarcze, stosuje instrumenty zachęcające do inwestowania, uważa się, że znaczenie ryzyka politycznego zostało ograniczone. Jednak zależność decyzji inwestycyjnych od polityki rządowej oznacza, że ryzyko polityczne nadal pozostaje przedmiotem zainteresowania inwestorów zagranicznych.

Istnieje wiele kwantyfikacyjnych miar, które pozwalają oszacować ryzyko polityczne. Mierzenie zakłada ocenę punktową różnych czynników przez politycznych ekspertów. Wyodrębniają oni i klasyfikują czynniki oraz dokonują ich oceny według przyjętej skali. Agencje ratingowe wykorzystują zazwyczaj ekspertów pochodzących z danego kraju, a ci dokonują analizy i oceny według skali punktowej przyjętej w agencji. Istnieje jednak wiele różnych systemów oceny ryzyka politycznego, stosowanych w różnych agencjach, co utrudnia ujednoczenie wyników i dokładność pomiaru⁶.

Agencje ratingowe najczęściej wyodrębniają następujące czynniki jako zmienne do oceny ryzyka politycznego:

- Zmiany rządu – mogą mieć charakter demokratyczny (wybory) albo niedemokratyczny (zamach stanu lub rewolucja). Ryzyko polityczne z tego tytułu może być wysokie. Nowy rząd może bowiem kontynuować dotychczasową politykę gospodarczą albo podejmować działania, które radykalnie zmieniają dochodowość zagranicznych inwestycji, a w skrajnym przypadku nawet wywłaszczyć zagraniczne aktywa.
- Polityczna niestabilność – wynikająca z konfliktów i rywalizacji pomiędzy partiami politycznymi, grupami społecznymi i regionalnymi – dezorganizuje porządek publiczny i stwarza zagrożenia dla działalności gospodarczej.
- Zagrożenia zewnętrzne wynikają z niebezpieczeństwa wojny lub inwazji zagranicznej, co stwarza zagrożenie zniszczenia zasobów kraju i paraliż działalności produkcyjnej,
- Zagrożenia wewnętrzne – wysoki poziom przestępczości, bezrobocia i społecznych konfliktów stwarza zagrożenia dla zagranicznych firm podejmujących inwestycje.
- Konflikty zbrojne – ekstremalna forma wewnętrznej niestabilności politycznej w postaci wojny domowej lub buntu grup społecznych odmawiających uznania legalności rządu.
- Kidnapping i wymuszanie – politycznie umotywowane porwania lub wymuszanie okupu finansowego stanowią groźbę dla obcokrajowców zarządzających inwestycjami zagranicznymi i ich rodzin.

⁶ Y. Jinjarak, *Foreign direct investment and macroeconomic risk*, „Journal of Comparative Economics” 2007, no 35, s. 510.

- Łamanie prawa i porządku publicznego – wysoki poziom przestępczości i zły stan organów ochrony porządku publicznego.
- Akty terroryzmu – terroryści mogą atakować pracowników, infrastrukturę lub działalność gospodarczą w kraju przyjmującym inwestycje bezpośrednie.
- Nacjonalizm i inne niewłaściwe ideologie polityczne stanowią niebezpieczeństwo negatywnego oddziaływania na obcokrajowców i zagraniczne inwestycje.
- Brak politycznej kontynuacji – zmiany, które mogą wiązać się z wieloma obszarami politycznymi, np.: zakaz transferu zysków, ograniczenia importowe, podnoszenie podatków, wyłączenie bez odszkodowania oraz inne niekorzystne zmiany polityczne, negatywnie oddziałują na zagraniczne inwestycje.

Powyższe zestawienie komponentów ryzyka politycznego oraz ich krótką charakterystykę oparto na identyfikacji czynników ryzyka wyodrębnionych przez 8 najważniejszych agencji ratingowych⁷.

4. Ograniczanie i unikanie ryzyka politycznego bezpośrednich inwestycji zagranicznych

W ostatnich latach podejmowano wiele prób obniżania ryzyka bezpośrednich inwestycji zagranicznych, występującego głównie w krajach trzeciego świata. Większość tych wysiłków była podejmowana przez Bank Światowy oraz OECD. Można wyodrębnić cztery sposoby zmierzające do unikania i redukcji ryzyka inwestycyjnego w krajach rozwijających się. Pierwszy sposób obejmuje środki, których celem jest wpływanie na politykę inwestycyjną rządu kraju przyjmującego. Drugi sposób oddziaływania dotyczy utworzenia międzynarodowej agencji ubezpieczającej od międzynarodowego ryzyka politycznego BIZ. Trzeci sposób polega na ustanowieniu międzynarodowej organizacji arbitrażowej i pojednawczej do rozwiązywania sporów inwestycyjnych. Czwartym sposobem są działania Banku Światowego i OECD ograniczające wpływ ryzyka politycznego na BIZ poprzez rozszerzenie zasad WTO na obszar inwestycji. Zasady te obejmują:

- przejrzystość reguł inwestycyjnych,
- zastosowanie zasady najbardziej uprzywilejowanych narodów,
- zastosowanie zasad uzdrawiania obszarów inwestycyjnych.

Bank Światowy posiada obecnie trzy agencje działające w obszarze zarządzania ryzykiem BIZ⁸. Są to: Międzynarodowa Korporacja Finansowa (International Finance Corporation – IFC), Międzynarodowe Centrum Rozstrzygania Sporów

⁷ BoA: Bank of America World Information Services, BERI: Business Environment Risk Intelligence, CRIS: Control Risks Information Services, EIU: Economist Intelligence Unit, EURO: Euro-money magazine, II: Institutional Investor magazine, PRS-ICRG: Political Risk Services: International Country Risk Guide, S&P: Standard & Poor's Rating Group.

⁸ *Global Development Finance. Harnessing Cyclical Gains for Development*, World Bank, Washington 2004.

Inwestycyjnych (International Centre for the Settlement of Investment Disputes – ICSID) oraz Agencja Wielostronnych Gwarancji Inwestycji (Multinational Investment Guarantee Agency – MIGA). Międzynarodowa Korporacja Finansowa rozpoczęła swą działalność w roku 1956. Jej celem jest promowanie rozwoju ekonomicznego w krajach trzeciego świata poprzez pomoc dla sektora prywatnego. IFC wspiera prywatne inicjatywy przy pomocy udziałów kapitałowych oraz udzielania kredytów bez gwarancji rządowych⁹. Organizacja oferuje również wsparcie techniczne i doradztwo w sprawie polityki niezbędnej do przyciągania i kontrolowania inwestycji zagranicznych. Inna organizacja powiązana z Bankiem Światowym, Międzynarodowe Centrum Rozstrzygania Sporów Inwestycyjnych¹⁰, została utworzona w 1965 roku. Jej głównym celem jest pomoc w łagodzeniu i arbitrażu sporów inwestycyjnych pomiędzy krajami członkowskimi. Konwencję ustanawiającą ICSID podpisało dziewięćdziesiąt siedem krajów, a obecnie obejmuje już 144 kraje członkowskie. Ustalone zostały pewne warunki wstępne składania wniosków w ICSID. Spór musi zaistnieć pomiędzy krajami członkowskimi. Strony muszą zgodzić się na rozstrzygnięcie i arbitraż ICSID poprzez klauzulę w umowie inwestycyjnej lub poprzez zgodę na przedstawienie bieżącego sporu w Centrum. Spór musi dotyczyć spraw prawnych, a nie komercyjnych.

Kraje członkowskie OECD muszą przestrzegać przyjętych zobowiązań dotyczących przepływów BIZ. Zasadą OECD jest tworzenie jednolitych warunków gospodarowania dla wszystkich podmiotów gospodarczych, tak krajowych, jak i zagranicznych. Wynika ona z przyjętej w 1976 r. *Deklaracji OECD w sprawie inwestycji międzynarodowych i przedsiębiorstw międzynarodowych*, w której kraje członkowskie wypracowały wspólnie cztery podstawowe, wzajemnie powiązane instrumenty, dotyczące traktowania inwestorów zagranicznych¹¹. Należą do nich:

- 1) zasada traktowania narodowego,
- 2) wytyczne dla przedsiębiorstw międzynarodowych,
- 3) instrumenty dotyczące bodźców i czynników utrudniających inwestycje międzynarodowe,
- 4) zalecenia dotyczące wymagań sprzecznych.

W ramach działalności OECD rozwijają się prace nad głębszym uporządkowaniem w skali międzynarodowej regulacji dotyczących BIZ. W 1994 r. rozpoczęły się negocjacje nad Wielostronnym Porozumieniem Inwestycyjnym (Multilateral Agreement on Investment – MAI). Celem tych działań jest tworzenie jednolitych, wielostronnych ram prawnych dla BIZ w krajach OECD.

Ze względu na brak regulacji o charakterze powszechnym, dotyczących ochrony inwestycji, duże znaczenie mają międzypaństwowe umowy dwustronne. Sygnata-

⁹ *Foreign Direct Investment, Lessons of Experience* No 5, International Finance Corporation, Washington D.C. 1997.

¹⁰ *Bilateral Investment Treaties*, International Centre for Settlement of Investment Disputes, Washington D.C. 1997.

¹¹ www.oecd.org/pages/0,3417,en_36734052_36734103_1_1_1_1_1,00html.

riuszami tych dwustronnych umów inwestycyjnych BIT (*bilateral investment treaties*) są zarówno kraje rozwinięte, jak również rozwijające się. Umowy te są zazwyczaj podpisywane pomiędzy krajem rozwiniętym, eksportującym swój kapitał, oraz krajem rozwijającym się, czyli importerem kapitału. Dwustronne umowy inwestycyjne obejmują szereg kwestii będących przedmiotem zainteresowania inwestorów, np.: traktowanie inwestora po dokonaniu inwestycji, wywłaszczenie, rekompensaty, transfer środków czy rozstrzyganie sporów. Liczba tych umów systematycznie rośnie. W 2006 r. liczba obowiązujących umów BIT przekroczyła 2,5 tysiąca. Stanowi to odzwierciedlenie obaw inwestorów i dążenie państw eksporterów kapitału do zapewnienia inwestorom ochrony prawnej.

Kraje eksportujące kapitał próbują zredukować ryzyko polityczne BIZ poprzez powołanie rządowych programów gwarancyjnych. Szczególnie duże znaczenie program gwarancji rządowych ma w Stanach Zjednoczonych. Jest on zarządzany przez OPIC (Overseas Private Investment Corporation), która ubezpiecza inwestorów amerykańskich od zagranicznych strat związanych z ryzykiem politycznym w postaci wywłaszczenia, wojny, rewolucji czy niewymienialności waluty. OPIC pobiera opłaty określone w umowach ubezpieczeniowych, takie jak np. składka ubezpieczeniowa, opłata manipulacyjna czy udział własny ubezpieczonego inwestora.

5. Podsumowanie

Badania dotyczące ryzyka bezpośrednich inwestycji zagranicznych oraz metod jego unikania i ograniczania są relatywnie młodą dyscypliną nauki. Ich potrzebę potwierdzają kryzysy finansowe i polityczne występujące ostatnio w gospodarce światowej. Badania te są ukierunkowane na tworzenie ilościowych modeli analitycznych, określanych też jako „systemy wczesnego ostrzegania”. Konieczność praktycznej implementacji wypracowanych metod została uznana przez inwestorów i przedsiębiorstwa. Postępująca globalizacja powoduje, że ryzyko inwestycyjne przedsiębiorstw działających na rynkach międzynarodowych odgrywa coraz większą rolę. Dlatego też wiele działań podejmowanych przez instytucje i organizacje na arenie międzynarodowej zmierza do ograniczania ryzyka inwestycyjnego w krajach rozwijających się oraz do stworzenia fundamentów międzynarodowego prawa inwestycyjnego.

Literatura

- Bilateral Investment Treaties*, International Centre for Settlement of Investment Disputes, Washington D.C. 1997.
- Buckley A., *International Capital Budgeting*, Prentice Hall, Hemel Hempstead 1996.
- Buckley A., *Inwestycje zagraniczne. Składniki wartości i ocena*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.

- Coplin W.D., O'Leary M.K., *Political Risk Services: The Handbook of Country and Political Risk Analysis*, International Business Communications – Political Risk Services, East Syracuse, New York 1994.
- Foreign Direct Investment*, Lessons of Experience No 5, International Finance Corporation, Washington D.C 1997.
- Global Development Finance. Harnessing Cyclical Gains for Development*, World Bank, Washington 2004
- Haendel D., *Foreign Investments and the Management of Political Risk*, Westview Special Studies in International Economics and Business, 1979.
- Jinjarak Y., *Foreign direct investment and macroeconomic risk*, „Journal of Comparative Economics” 2007, no 35.
- Rummel J.R., Heenan D.A., *How multinationals analyze political risk*, „Harvard Business Review” January-February 1978.
- Sitek E., *Inwestycje bezpośrednie przedsiębiorstwa na rynku zagranicznym*, Wydział Zarządzania Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa 2000.

Źródła internetowe

- www.bankofamerica.com
www.beri.com
www.powerbase.info/index.php/Control_Risks_Information_Services
www.eiu.com
www.bharatbook.com/detail.asp?id=2120
www.institutionalinvestor.com/
www.prsgroup.com/
www.londononline.co.uk/profiles/153618
www.oecd.org/pages/0,3417,en_36734052_36734103_1_1_1_1_1,00html

POLITICAL RISK AND ITS EFFECT ON MAKING FOREIGN DIRECT INVESTMENT

Summary: This paper presents political risk factors which have an effect on decisions connected with making foreign direct investment (FDI). Some authors think the governmental policies of host countries generate the highest threats to FDI. The study also presents the views of the concept and the assessment of political risk and its importance among other types of macroeconomic risk to FDI. The methods of assessment of this risk by international rating agencies are also discussed.

Keywords: political risk, foreign direct investment, rating agencies, World Bank, OECD.